

La Gaiata, el nostre millor pregó?

- Levante de Castelló - 06/03/2016

LA GAIATA, EL NOSTRE MILLOR PREGÓ?

TRIBUNA
Fernando Vilar

Dep. de CC de la Comunicació
Universitat Jaume I

Les gaiates monumentals van naixer a imitació de les falles de València. No debades les primeres es van plantar i a punt van estar també de ser cremades, enmig d'un debat sobre el sentit simbòlic d'aquests monuments que es va resoldre a favor d'una clara diferenciació dels monuments valencians. Des de 1945 fins a l'actualitat la gaiata monumental s'ha definit progressivament i s'ha consolidat com el símbol més característic de les Festes de la Magdalena, i ara es planteja el seu potencial atractiu com un dels valors específics i diferencials de les nostres festes, de cara a la seua projecció turística nacional i internacional. Però, més enllà d'un «monument de llum sense foc ni fum», què és la gaiata?

La contemplació dels 19 monuments alineats els passats dilluns i dimarts en l'avinguda del Rei En Jaume ens ha permés constatar un any més que les gaiates esdevenen un conjunt prou homogeni en el que podem identificar una sèrie de rutines productives, des de la concepció del monument fins a la materialització dels seus detalls formals: canvis de llums molt semblants; imatges típiques i tòpiques com ara la Lledonera, les castelloneres o les ermites; les rocalles barroques, que semblen im-

prescindibles... Estem davant d'un monument que fa anys que no evoluciona i que sovint és defensat per una espècie de guàrdia pretoriana gaiatera que no admet cap crítica i que qualifica d'enemic de la festa i de la tradició als qui gosem qüestionar l'actual concepte de gaiata monumental, tot i que ho fem des d'una profunda estima pel nostre poble i per les seues manifestacions i tradicions i, el que és més important, des de la consciència del focus d'oportunitats –turístiques, culturals i econòmiques entre d'altres– que pot esdevindre la gaiata si se sap aprofitar. Però per a fer aquest aprofitament cal fer un canvi –històric– de cultura gaiatera i d'entre les diverses responsabilitats que se'n deriven per a fer-lo vull assenyalar com les més importants les que hauria d'assumir l'Ajuntament, concretament les regidories de Cultura i de Festes, i el Patronat de Festes.

La gaiata monumental pretén ser una obra d'art efímer o tant fa? Si existeix aquesta pretensió, on són els nostres artistes, titulat o autodidactes, aquells que tots coneixem i que protagonitzen la vida cultural de Castelló o d'altres ciutats en l'àmbit de les arts plàstiques? En el record resten els noms de consagrats artistes com ara **Tomàs Colón** o **Juan Adsua**, que van participar en l'elaboració d'antigues gaiates, i també el Taller Miralda i la seua Gaiata Peregrina, organitzats per l'Espai d'Art Contemporani de Castelló. Però, a banda d'aquestes experiències, no trobem avui dia la mà dels artistes en els monuments, com tampoc el concurs d'un centre de la importància de l'Escola d'Art i Superior de Dis-

seny de Castelló... Els artistes no hi són i per això és tal vegada realment difícil trobar creació artística en tanta repetició de fórmules estilístiques i formals com veiem en les gaiates. On són les noves idees i conceptes de la creativitat en les gaiates que cada any ixen al carrer? Si en són, hi ha algú capaç d'explicar-les, de justificar-les?

On son els crítics i la seua activitat, que tota producció artística significativa mobilitza? Si miren la gaiata com a enginy de llum caldria preguntar-nos també on són les innovacions tecnològiques, d'enginyeria, de disseny o de materials. Per què no hi ha cap implicació, per exemple, dels graus en Enginyeria Elèctrica o en Disseny Industrial de la Universitat Jaume I? Com s'explica açò fora de casa? Des que en 1966 l'Ajuntament va promoure el concurs del famós enginyer català **Carlos Buigas**, el «mag de la llum», per a fer la Gaiata de la Ciutat i la de la Porta del Sol, mai més s'ha sabut de cap intent seriós d'innovació en la producció gaiatera, més enllà dels canvis tecnològics indispensables per a la supervivència i sostenibilitat dels monuments.

De la gaiata estem farts de dir una vegada darrere l'altra que és el símbol més important de les nostres festes, però és difícil trobar discurs en les gaiates que cada any es construeixen de bell nou si ens les mirem des d'una perspectiva lingüística. Què diu la gaiata del meu sector enguany? Té res a dir però? De què parla? Quin és el seu missatge original d'enguany? Sembla que tots els anys diuen el mateix, un grapat de breus «paraules» soltes i reiteratives: ací l'escut, allà la Lledonera, per ací una foto

convertida en vitrall, per allà una canya i un rotlo... i tot embolicat en quantitat d'adornaments que a sovint tenen més protagonisme que els símbols, que les «paraules». Massa subjectes sense predicat que fan impossible trobar cap discurs, ni simbòlic, ni artístic.

De les primeres gaiates monumentals, les de l'any 1945, alguns diaris van celebrar aleshores que no sorgien de les institucions, sinó de sectors ciutadans, els sectors gaiaters. Les coses han canviat molt en 70 anys i les comissions de gaiata ja no són el que eren i el que han sigut per a la vertebració de les Festes de la Magdalena, tal vegada també hagen de pensar a reinventar-se. Però la gaiata monumental és encara avui un dels seus principals recursos, ja que naix, viu i mor en un cercle tancat que les comissions dominen. Són els seus membres els que les fan, amb molt d'esforç i poca ajuda, especialment econòmica –els reconec tots els mèrits que cal en aquest sentit– però han de fer-se conscients de l'oportunitat que tenen entre mans de cara a fer més grans les nostres festes i més atractives per als forasters, i han de reaccionar, admetre la crítica, reflexionar les alternatives i liderar el canvi. Si no ho fan, jo m'atreiria a profetitzar que, en cas de seguir les coses com ara, algun dia altres associacions ciutadanes es faran ben conscients del gaudi que suposa construir una gaiata i de les oportunitats que hi ha al darrere i tal vegada sorprenen inclús a les mateixes comissions de sector. Com siga, d'una manera o d'altra, jo crec i espere –tal vegada un poc impacient– la metamorfosi que encara hi ha per vindre dels monuments gaiaters, un canvi que serà històric i que farà de bell nou de la gaiata el nostre millor pregó.